

ההגות התורה

יו"ל ע"י חברת הגות תורה - ישכר באהליך דקהל חסידי מכתובקא בעלזא
בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א • ע"ש ולע"נ הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל

גליון תרס"ט פר' תולדות תשפ"ה
מסכת חולין צט. - קא.

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מבארדיטשוב זי"ע שהתכלית של הגלות הוא לטהר לתקן המקומות, וענין זה נקרא כיבוש, וזהו ויתן לך את הברכות דאי שברכות אלו הם ברכות דלעתיה, ויתן לך ית כבישהו שיהיה נמשך גם בגלות שיזכו לכבוש המקומות, לתקן ולטהר מה שצריך.

וכבר אמרנו דאי שמעשה אבות סימן לבנים, דכל מה שנעשה עם האבות היה הכנה לכל הדורות כמו שידוע אצל יעקב אע"ה הענין שזכה לקפיצת הארץ שנעקר הר המוריה לקראתו כדי שיוכלו בני"ל לזכות גם בגלות למעין קדושת בית המקדש, כמו כן מה שתיקן אברהם אע"ה תפלת שחרית שהיה הכנה לדורות.

ואפשר לומר דהיום (ה' כסלו) הוא היומא ההילולא של המהרש"א זי"ע ומסופר שהיה אז מלחמה והמהרש"א היה בבית המדרש באוסטראה ונפל שם קאנאן לתוך הבימה"ד ובדרך נס נעמד הקאנאן באוויר ביהמ"ד ולא פגע באיש, וי"ל שזה ג"כ היה הכנה לדורות שגם היום אנו זוכים לינצל מהבאמבע"ס, שזה בא מכח ההכנה של הצדיקים.

יעזור השי"ת שנוכה לינצל ממה שצריך להינצל ולהישמר ממה שצריך להישמר ולרחמים וחסדים נחת וכ"ט. לעכט לעכט.

סעודה ג' שב"ק פר' תולדות תשפ"ד

ל"ע במלחמה, שנוכה לינצל מכל מה שצריך להינצל ולישמר מכל מה שצריך להישמר, וההורים של התינוק (הר"ר מרדכי אלחנן פריעדמאן הי"ו) יזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ויוכל לכבוש את היצה"ר ולזכות למדות טובות, ויימשך עלינו רחמים וחסדים נחת וכ"ט.

סעודה א' שב"ק פר' תולדות תשפ"ד

ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ויתן לך האלהים מטל ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש (כו, כז-כח).

וברש"י וירח את ריח בגדיו, והלא אין ריח רע יותר משטף העזים אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן. כריח שדה אשר ברכו ה', שנתן בו ריח טוב וזהו שדה תפוחים כן דרשו רז"ל [דברים נשגבים]. ויתן לך, יתן ויחזור ויתן, ולפי פשוטו מוסב לענין הראשון ראה ריח בני שנתן לו הקב"ה כריח שדה וגו' ועוד יתן לך מטל השמים וגו'.

והנה הרה"ק מסקווירא היה אומר בשם הספה"ק אור המאיר מהרה"ק רבי וועלועל מזיטאמיר זי"ע עה"כ (כו, א) ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם, ומבאר דבאמת יש שני מיני רעב, יש רעב הגשמי היינו מה שהאדם רעב ללחם או שאר ענינים גשמיים, ויש רעב לרוחניות שהאדם מרגיש שאינו בשלימות ומשתוקק להתעלות ולהשלים עצמו, ורואים שלגבי הרעב בגשמיות האדם עושה פעולות מה שיכול ומצער עצמו על זה יותר ממה שמצטער על הרעב ברוחניות, וע"ז אומרת התורה הק' ויהי רעב בארץ, ויהי לשון צעה, רעב בארץ שהצער הוא שהרעב של האדם הוא בענינים ארציים, מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם, שאז היה רעב לרוחניות, שהוא היה הרעב הראשון.

ובזה אפשר לומר ההמשך כאן ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', וברש"י וזהו שדה תפוחים, מרמז על הברכה ברוחניות, חקל תפוחין קדישין, ויתן לך האלקים מטל השמים וגו', שהעיקר הוא הרעב הרוחני מטל השמים, וברכו ג"כ משמני הארץ שאכן צריך גם ברכה בגשמיות אבל העיקר הוא הרוחניות.

והנה במדרש (פר' סו, א) אי' ויתן לך ית כבישהו ואמר כ"ק דודי ז"ל ע"פ דברי הרה"ק

ויתן לך האלהים מטל ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש (כו, כז-כח).

רש"י מביא בשם המדרש להבין יתור אות ו', והפ"י הוא יתן ויחזור ויתן, עוד אי' ברש"י לפי פשוטו מוסב לענין הראשון ראה ריח בני שנתן לו הקב"ה כריח שדה וגו' ועוד יתן לך מטל השמים וגו'. ובמדרש (רבה סו, א) אי' עוד, ויתן, יתן לך את הברכות ויתן לך ית כבישהו [כבישהו] וידוע מה שפ"י ע"ז כ"ק זקני (מן מהר"ד זי"ע) ז"ל וכ"ק דודי (מן מהר"א זי"ע) ז"ל.

והנה ראיתי בשם ספר דעת משה מהרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע בדברי המדרש בהקדם מה שאמר הרבי רבי אלימלך זי"ע כי עיקר השכר להאדם הוא על מה שהיצה"ר מסיתו לדבר לשון הרע ורכילות ושאר מדות רעות, והאדם מתגבר ואינו שומע לפיתוי היצה, על זה הוא עיקר קבלת השכר, וזהו כונת המדרש ויתן לך כבושהו, ויתן השי"ת הכח לכבוש את היצר הרע.

והנה בשו"ע יו"ד (רס"ה, יב) אי' ברמ"א שבליל שבת אחר שנולד זכר נכנסים אל התינוק לטעום שם והוא סעודה מצוה, ולא כתב ברמ"א שום טעם על סעודה זו, אבל בטורי זהב איתא כמה טעמים על זה א' משום סעודת ישוע הבן, ועוד טעם מהמדרש, והטעם הג' כי התינוק אבל על תורתו ששכח [כדאי' (נה"ל) שמלמדים אותו כל התורה כולה במעי אמו, וכשיצא לאוויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו ומשכח תלמודו] ולכן באים להתינוק. וכ"ק זקני ז"ל ביאר הענין מה שבאים אל התינוק לומר להתינוק שעל ידי קדושת שבת שנקרא יומא דאורייתא יוכל להשיג שוב התורה ששכח, ע"כ.

ובהקדם מה שאמרנו בשם הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע אפשר לומר הענין שבאים אל התינוק הוא דכשיצא לאוויר העולם ומשכח תלמודו אז גם בא אליו היצר הרע, ולכן באים לאחל להתינוק שיזכה לכבוש את היצר הרע ולינצל ממדות רעות [ע"י ובזכות קדושת שב"ק].

והנה מעשה אבות סימן לבנים ומפרשיות אלו לומדים הלכתא רבוותא, וממילא נזכה שזכות אבות יגן על הבנים והנה בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם צריכים שמירה, הן בחוץ לארץ והן בארץ ישראל והן אלו שעומדים

שור"ע הרב או"ח סימן קסז-קסח	מסכת חולין עמוד ליום	סדר הלימוד לשבוע הבעל"ט
סעיף	דף	יום
כג	קא:	א
א	קב.	ב
ב	קב:	ג
ג	קג.	ד
ד	קג:	ה
חזרה	חזרה	ע"ש / ושב"ק

מולד חודש כסליו יהיה בליל ראשון
בשעה 4, 49 דקות ו 15 חלקים
ראש חודש ביום הראשון וביום השני

עשולחן גבוה

דיבורים קדושים מרבוה"ק מבעלזא זי"ע

ב"ק מרן מהר"ש זי"ע

ויעתר לו ד' (כה, סא). כתוב ברש"י ז"ל - לו ולא לה. וי"ל הטעם שלא קיבל ד' תפלתה הוא מחמת דמצינו (ברכות י"ע) התולה בזכות אבותיו עושין לו בזכות עצמו, ולכן נאמר למשה רבינו ע"ה (במדבר יד, ט) סלחתי כדברייך, אבל התולה בזכות עצמו אין עושין לו כלום. ולכן כאן, יצחק היה לו לתלות בזכות אברהם ושרה, אבל רבקה לא היה לה לתלות בזכות אביה ואמה, ולכן היה צריך להיות בזכות עצמה, הגם שהיתה יכולה לתלות התפלה שלה בזכות יצחק, מכל מקום הא ראינו שיצחק שג"כ היה ביכולתו לתלות בזכות רבקה ואפ"ה לא תלה אלא בזכות אבותיו, אבל רבקה לא היתה ביכולתה לתלות בזכות אבותיה. וזה הפירוש לו ולא לה - לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק וכו', לפי שיש לצדיק בן צדיק במי לתלות תפלתו.

ועוד יש לפרש, דהנה לפי הפירוש הפשוט שהעולם מפרשים שאין דומה היינו שתפלת צדיק בן צדיק חשוב יותר בעיני הקב"ה ועי"ז נתקבל יותר תפלתו, אך דלפי"ז קשה, למה כתב רש"י ז"ל בלשון 'שאין דומה', היה לו לפרש שעל כן לו ולא לה לפי שתפלת צדיק בן צדיק גדול יותר או שנתקבל יותר אצל הבורא ב"ה, ומה הלשון 'שאינו דומה'. לכן נראה, דהנה איתא בספרים (עי' ראשית חכמה, שער הענינה, פ"ו) על הא דאיתא בגמרא (ברכות י"ע) לעולם אל יתפלל אדם בזכות עצמו כי אם בזכות אבות, ונאמר בזה כמה טעמים, טעם א', שאם האדם מתפלל בזכות מעשיו הטובים אשר יש לו נמצא שנענה בזכות מעשיו, אך מנכה לו ממעשיו הטובים ומזכותיו, לכן לא יתפלל כי אם בזכות אבות. טעם ב', אם האדם מתפלל בזכות מעשיו נמצא הוא נכון ובטוח שיש לו מעשים טובים שראוי לסמוך עליהם ויודע בעצמו שהוא צדיק גמור, ואין אדם רשאי להיות כך בעיניו ומחויב האדם להיות שפל בדעתו, שלפי מעשיו אינו ראוי רק שמתפלל בזכות אבותיו.

אמנם כל זה נאמר אצל מי שיש לו זכות אבות, אבל האדם אשר אין לו זכות אבות האיך יעמוד להתפלל, בזכות עצמו אינו רשאי זכות אבות אין לו, ומה יעשה. אמנם אדם כזה יבקש מצד חסד הבורא ב"ה במתנת חנם. אבל כליק גדול יש ביניהם, שפעמים שצריך האדם לעמוד בפרץ לבטל גזירה רעה או כיוצא בזה ר"ל, ובזה אינו יכול לבקש במתנת חנם לבדו רק צריך לעמוד ולבקש בזכות אבות, וגם לעמוד בזרוע לפני הקב"ה, כמו שמצינו (פיוט לזכרון יום ב' דר"ה) והם בזרוע באו עדיך, שפעמים צריך המתפלל לעמוד בזרוע לפני הקב"ה. וגם כאן, יצחק התפלל בזכות אברהם, והגם שמצינו (ב"ר סג, ה) שהתפלל שכל בניו שילידי יהיו מצדקת הזאת, אמנם עיקר התפלה התפלל בזכות אברהם. ורבקה לא היתה יכולה להתפלל בזכות אבות ובזכות עצמה אינו רשאי כדאי' בגמ' דאל יתפלל בזכות עצמו, לכן התפלה בזכות יצחק ובזכות אברהם.

זה הפירוש שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק וכו', ר"ל שהתפילות בעצמם אינם דומים, צדיק בן צדיק מתפלל בזכות אבותיו, כי האדם צריך להתפלל בזכות אבותיו, אבל צדיק בן רשע אינו יכול להתפלל בזכות אבות אלא או במתנת חנם או בזכות צדיקים אחרים, ומכל מקום הקב"ה בעל הרחמים ובעל החסד ושומע תפלת כל פה, ומכ"ש תפלת צדיק אעפ"י שהוא בן רשע, וזה כוונת רש"י ז"ל ויעתר לו ה' - לו ולא לה.

ב"ק מרן מהר"י זי"ע

ותלך לדרוש וגו' (כה, סב). אמר בשם אביו הקדוש ז"ל, בפרשת תולדות ותלך לדרוש וגו', היינו כי רבקה אמנו שהיתה נביאה וראתה שהיא עקרה, רק שנתעברה בשביל הבטחת השי"ת כי ביצחק יקרא לך זרע (לעיל סא, יב), וכשראתה שיש לה גם עשוי, כי כשעברה על פתחי עבודה זרה עשוי מפרסם לצאת (רש"י סא) תמהה על זה, בשלמא אם יש לה בן עשוי מצדה או נוחא, אבל כיון שמצדה היא עקרה, רק שכן מחויב להיות מצד הבטחת השי"ת, א"כ למה יש לה בבטנה בן כעשוי, ומה צורך להקב"ה שילד בן כזה, האת שאלה בבית מדרשו של שם ועבר, והשיבו לה שני גוים וגו' ולאום מלאום וגו', היינו דמה שיעקב יהיה יעקב, הוא על ידי שהיה כנגדו עשוי.

ב"ק מרן מהר"י זי"ע

ויתרוצו הבנים בקרבה (כה, סג). ארז"ל (ב"ר סג, ו; רש"י סא) כשהיתה עוברת על פתחי תורה יעקב רץ ומפרסם לצאת, עוברת על פתחי ע"א עשוי רץ ומפרסם לצאת. ובשלמא עשוי מפרסם לצאת יתכן, כיון שלא היה לו שם ע"א, אבל יעקב למה היה מפרסם לצאת הלא ידוע (מהל' ע"א) כי המלאך לומר שם עם התינוק ומה היה חסר לו עוד. אלא הענין בזה היה משום שיעקב לא רצה להתחבר עם עשוי, כי התורה אינה יכולה להתקיים בתערובת והתחברות חכמות חיצוניות.

ב"ק מרן מהר"ש זי"ע

הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי (כו, ב). י"ל, ע"פ מאמר חז"ל (ברכות ה' ע"א) לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה. וזהו שאמר יצחק לא ידעתי יום מותי, שאני נצחתי כל פעם היצר, ולא הייתי צריך להזכיר לי יום המיתה כדי לנצח אותו.

עשולחן עלנים

פנינים יקרים על פרשת השבוע

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. יבואר דהנה יש לדקוק דהוה ליה למכתב ילד את יצחק, מהו הוליד לשון הפעיל שמשמעו שפעולת אברהם היתה שיצחק יהא יכול להוליד, אך נראה כונת הכתוב דהנה ידוע שאברהם אבינו ע"ה עבד להבורא ב"ה במדת אהבה ויצחק עבד להבורא ב"ה במדת היראה, יעקב אבינו ע"ה במדת התפארת, והוא עמודא דאמצעייתא כלומר מתרין מדות חסד וגבורה. וזהו כונת הכתוב ואלה תולדות יצחק בן אברתם פירוש מחמת שיצחק היה בן אברהם שעבד להבורא ב"ה במדת החסד זהו גרם לו שיעמיד תולדות שיצא יעקב כלול מתרין מדות, וזהו אברהם הוליד את יצחק, אברהם גרם שיצחק יעמיד תולדות מתרין מדות.

קדשת לוי

אברהם הוליד את יצחק. כ' רש"י שהי' לצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה ולכן צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם ועי"ז הכל מודים שאברהם הוליד את יצחק, י"ל למה קראם לצני הדור מה ליצנות שייך בזה, הלא אינו אלא חשד וחששא שמאבימלך נתעברה שרה, וי"ל כי זה הי' באמת רק על דרך ליצנות כי אמרו חז"ל (ב"ק צ"ב ע"א) כל המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה שנאמר ויתפלל אברם בעד אבימלך כי עצור עצה ה' בעד כל רחם לבית אבימלך, ומיד כתיב וה' פקד את שרה וכו', ולפ"ז נתעברה שרה ע"י מעשה אבימלך שגרם שיתפלל אברהם, וממילא נענה אברהם שנפקדה שרה, וכשהי' לצני הדור רוצים להתלוצץ אמרו כן על דרך הלצה מאבימלך נתעברה שרה שהוא הי' הגורם שנתעברה שרה.

חתם סופר

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך. פירש רש"י שני גאים זה אנטונינוס ורבי שלא פסקה מעל שולחנם לא צננו ולא חזרת. יש לרמוז דבריו הקדושים על פי מאמר חכמינו ז"ל (ברכות נ"ה ע"א) עכשיו שולחנו של אדם מכפר ונראה שהוא על דרך זה דהנה דרך הצדיקים ההולכים בתורת ה' ואינם רודפים אחר התאוות ואינם אוכלים רק מה שצריך להם מההכרח לקיום גופם לעבודת השי"ת, ממילא באכלם על שולחנם המה מושכים את ידם אף באמצע אכילתם, ואף שהיצר בוער להסיתם ולעשות להם חשק לאיזה דבר טוב מהמאכל או מהמשקה הערב יותר, הם מצננים את יצרם שלא לאכול ולשתות עוד, ואדרבה דואגים וחרורים בתשובה על אשר כבר אכלו פן ואולי אכלו או שתו יותר מכדי קיום גופם, זה צננו וחזרת לשון צינו וחזרה כנ"ל, שצננו את יצרם וחרורים בתשובה על אשר עשו, לא כן הרשעים שאף אם יודעו להם שעשו איזה מצוה בהתלהבות וחשק גדול מחמת תאות האכילה ושתיה הם מצננים עצמם וחרורים מהתלהבותם זה מחמת תאוותם ההבל, והן אצל הצדיקים והן אצל הרשעים יוצק הצינון והחזרה.

מאור ושמש

ויעקב איש תם יושב אהלים. פרש"י תם, כלבו כן פיו מי שאינו חריף לרמאות קרוי תם. לכאורה קשה לפירושו הלא יעקב היה חריף לרמאות את הרשעים כדמצינו שרימה לעשוי בבכורה ובברכות, וגבי לבן, וי"ל אדיש נקרא מי שהוא מושל על דבר כמו איש מלחמה, וכן יעקב נקרא איש תם שהיה מושל על התמימות להשתמש בו בעתו והשתמש תמיד בתמימות כלבו כן פיו, אך כשהוכרח השתמש ברמאות דכתיב (תהלים יח, טו) עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל, וז"ש רש"י מי שאינו חריף לרמאות קרוי תם לבד אבל יעקב היה נקרא איש תם.

דברי יחזקאל

כי ציד בפיו. הבן שאינו שרוי בבית רק לפעמים בא לבית אביו שיש שמחה לאביו שלא ראהו איזה זמן ובפרט אם מספר תמיד סיפורי מעשיות מגבורתו וגדולת החיות וכהאי גוונא מהמאורעות שבה, הוא נאהב על פי טבע יותר מהשרוי תמיד בבית שיש עליו הקפדה לפעמים, וגם שההתמדה גורם מיעוט אהבה וכן חקת החובת הלבבות ריש שער הבחינה למה אין כל העולם מבחינים מפני התמדת הטובות, ומה שלא נאמר לו בנבואה לאהוב את יעקב יותר נראה לי זה להגדיל צדקת יעקב ורשעת עשוי, כי הבן האהוב לאביו מטבע להמשך יותר אחר אביו מהאחר שאביו מרחיקו ואם היה עשוי שנוא היה אפשר לומר מאחר שאביו הרחיקו לכן יצא לתרבות רעה, ולכן נשאר כן שעשוי היה אהוב יותר מיעקב שבזה גדלה רשעה עשוי וצדקת יעקב כנ"ל.

מעגלי צדק

הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשוי אחיך לאמר. ה'לאמר' אינו מובן וגם אמרה 'מדבר' ובאמת באמירה היה כאמור ויאמר הנה נא זקנתי וכו', והנראה דהנה יצחק אמר לעשוי בחשאי באמירה שמורה בחשאי, ואף על פי כן שמעה רבקה הענין כאילו היה צועק כי מאת השי"ת היה נסיבה שתשמע רבקה, והנה שמעה רבקה שאומר לעשוי בחשאי, ואעפ"כ היא שומעת כאילו היה מדבר בקול, זה שאמרה הנה שמעתי אני את אביך 'מדבר' בקול, מה שאין כן אל עשוי אחיך 'לאמר' היינו אותן הדברים שהיו לעשוי באמירה בחשאי היו נשמעים אלי בדביבו, ועל כרחך מאת ה' היתה זאת, על כן עשה והצלח.

אגרא דכלה

לאסוקי שפעתתא

פניני הלכה ועיון על העמודים הנלמדים

הרב אשר ליברמאן שליט"א • ירושלים

פלוגתת רש"י והרמב"ם מאימתי נאסר גיד הנשה לבני ישראל

יהודה הרי אנו מחזיקין בו מחמת הציווי הראשון שנצטוו בו קודם מתן תורה ולשיטת חכמים מחמת ציווי של משה רבינו.

יישוב דברי הרמב"ם ביד החזקה לאור הנ"ל

ולאור דברי הרמב"ם בפירוש המשניות כאן מתיישבת תמיהת הלחם משנה על דברי הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ט ה"א), הא לך לשונו הזהב:

על ששה דברים נצטווה אדם הראשון: [א] על ע"ז [ב] ועל ברכת השם [ג] ועל שפיכות דמים [ד] ועל גילוי עריות [ה] ועל הגזל [ו] ועל הדינים.

אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממש רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטווה.

הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, נמצאו שבע מצות.

וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם, בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחריתי, ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית, ובמצרים נצטווה עמרם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו: עכ"ל הרמב"ם.

ותמה שם הלחם משנה, שהלא לפי שיטת חכמים דקיימא לן כוותייהו נמצא שלא נאסר יעקב בגיד הנשה רק מסיני ואילך, וברמב"ם כאן נראה דיעקב אבינו כבר נצטווה בזה, וכי תימא לפרש כוונת הרמב"ם שיעקב אבינו הוסיף כן דעת עצמו ללא שנצטווה על כך מנא ליה להרמב"ם דבר זה, [הלא לרבנן מיירי פסוק זה לאחר מתן תורה].

ואולם לפי מה שנתבאר לנו מדברי רבינו בפירוש המשנה מבואר היטב, לדעולם גם חכמים מודים שנצטווה כבר מאותו מעשה ואילך, אלא שנחלקו האם פסוק זה מדובר אחר מתן תורה וא"כ אנו מקיימים אותו רק מחמת ציווי משה רבינו בסיני, או דילמא דפסוק זה נאמר בשעת מעשה ואנו מקיימים אותו מכח ציווי יעקב אבינו, (וכן כתב מדעת עצמו המלמ"מ הל' מלכים פ"י ה"ז ד"ה וראיתי להר"ב יפה תואר).

מי תיקון מצות הפרשת מעשר ומה נלמד מכך להלכה

ואגב דעסיקנא בל' הרמב"ם יצוין דבר פלא שנחלקו בו הרמב"ם והראב"ד מי תקן חובת מעשר, דהרמב"ם כתב דיצחק הפריש מעשר, והראב"ד שם השיג עליו דהרי אברהם כבר נתן מעשר, כדכתיב שנתן לשם בן נח מעשר.

והתירוץ הרווח באחרונים (עי' חתם סופר שו"ת י"ד סי' רלב ועוד) ביישוב שיטת הרמב"ם דאברהם נהג מעשר כספים והינו שנתן מכל רווחיו מעשר, אבל יצחק תיקן מעשר דגן תירוש ויצהה.

ועיי"ש בחתם סופר שלמד מזה חידוש להלכה דמעשר כספים אינו לעניים דווקא אלא בכל דבר מצוה אפשר לקיים בזה, ולהוציא מדברי הבאר הגולה בשו"ע י"ד סי' רמט דרק לעניים אפשר לתת מעשר כספים, ובלקוטי הערות שם ביאר כוונתו ע"פ דברי הרמב"ן בפרשתנו דהאבות היו נדיבי עמים לתת מעשר לעניים או לכהני ה' כענין והוא כהן לקל עליון, ובמאור מזה דלא נתן את המעשר לשם בתורת עני אלא בתור כהן.

שיטת רש"י לדירון נאסר גיד הנשה לבני ישראל רק משעת מתן תורה ואילך ולא קודם לכן

שנינו במשנתנו (ק) פלוגתת רבי יהודה וחכמים מאימתי נאסר גיד הנשה לבני יעקב, רבי יהודה סובר דנאסר לבני יעקב מאותו מעשה שנאבק איש עמו ותקע כף ירך יעקב, וחכמים אומרים שמסיני נאסר להם.

ומפרש רש"י: פסוק זה שהזהיר עליו [על גיד הנשה], בסיני נאמר, ועד סיני לא הזהירו אלא שנכתב במקומו, לאחר שנאמר בסיני וכתב וסידר משה את התורה כתב המקרא הזה על המעשה על כן הזהירו בני ישראל אחרי כן שלא יאכלו גיד.

ומבואר מדברי רש"י דלשיטת חכמים (דנקיטין להלכה כמותם) לא נאסר כלל גיד הנשה לבני יעקב עד שעת מתן תורה.

שיטת הרמב"ם דגם לדידן נצטוו באיסור גיד הנשה

מאותו מעשה אלא שאנו מצווים מחמת ציווי משה רבינו

אמנם מדברי הרמב"ם בפירוש המשניות נראה דלא נתכוונו חכמים לחלוק על רבי יהודה בזמן התחלת הציווי של גיד הנשה, דגם חכמים מודים שכבר נצטוו בני יעקב מאותו מעשה ואילך על אכילת גיד הנשה, ומה שאמרו במשנתנו "בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו", הכוונה שמה שאנו מצווים אחר מתן תורה באיסור גיד הנשה איננו מחמת אותו ציווי שנצטוו בני יעקב בשעת מעשה אלא מחמת ציווי של משה רבינו במתן תורה לנהוג איסור זה, והשווהו הרמב"ם לאבר מן החי, דודאי נצטוו בני נח על כך, ואעפ"כ אין אנו מקיימים אותו מחמת אותו ציווי אלא מחמת ציווי של משה רבינו ע"ה לשמור ציווי זה.

וז"ל הרמב"ם:

ושים לבך על העיקר הגדול הנכלל במשנה הזאת, לפי שאתה הראית לדעת שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון זה שאין אנו אוכלין אבר מן החי, אינו מפני שהקב"ה אסר אותו לבני נח, אלא לפי שמה אסר עלינו אבר מן החי במה שצויה בסיני שיתקיים איסור אבר מן החי, וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה, וכן גיד הנשה אין אנו הולכין אחר איסור יעקב אבינו אלא מצות משה רבינו ע"ה, הלא תראה מה שאמרו (מכות כג) "תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני", וכל אלו מכלל המצות.

והנה לפי פירוש רש"י אין ענין שאר מצוות לכאן, דהלא פלוגתת רבי יהודה וחכמים הוא אימתי נצטוו מעיקרא בני ישראל באיסור אכילת גיד הנשה, ואילו מילה ואבר מן החי בודאי נצטוו קודם מתן תורה, ומדהשווה הרמב"ם גיד הנשה לשיטת חכמים למילה ואבר מן החי, נראה דכו"ע מודים שנאסר מעיקרא מאותו מעשה, ורק נחלקו האם אחר מתן תורה עדיין אנו מזהירים מחמת אותו ציווי או מחמת ציווי של משה רבינו.

ולשיטת הרמב"ם נמצא דפלוגתת רבי יהודה וחכמים במשנתנו איננו דווקא לגבי גיד הנשה אלא גם כלפי מילה ואבר מן החי, דלשיטת רבי

א. כבר נתחבטו האחרונים בביאור כוונת הרמב"ם כאן, עי' לחם יהודה למהר"י עייאש כאן ב' אופנים, ולכאורה נראה שהוא המשך לדבריו בסוף פרק ח שם, שכתב שגוי המקבל עליו שבע המצוות שנצטוו בהם בני נח מחמת הכרע הדעת אינו אלא מחכמי אומות העולם, אבל להחשב מחסידי אומות העולם צריך שיעשו מחמת "שציה הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן".

ועל זה כתב כאן, דאע"פ שאנו מקיימים אותו רק מחמת ציווי משה רבינו, וא"כ אין להוכיח כלל שבני נח מצווים בה, וכמו"כ השכל מחייב לקיימם, וא"כ אין שום מעלה לקיימם מחמת שכתוב בתורה, דהרי בלאו הכי השכל מחייב לקיימם, וכן מה שבני ישראל כן נצטוו בה בפירוש הוא רק מצד קבלת משה רבינו ולכאורה נמצא שאין שום מעלה לקיימם מחמת שכתובים בתורה, דבשלמא אם בני ישראל מקיימים אותה בתורת בני נח בודאי מחייב זאת את הבני נח עצמם, אבל מאחר שבני ישראל מקיימים אותו מחמת ציווי של משה רבינו, ובלאו הכי השכל מחייב לקיימם, אין שום מעלה לקיים אותם מחמת שכתובים בתורה והא קמ"ל דאעפ"כ כיון שמכלל דברי תורה למדים אנו שנצטוו בהם בני נח הרי זה מחייב אותם לקיימם. ועי'.

פאוערות רבותנו

מרבזה"ק מבעלזא על הדרך

אינן בגידין בנותן טעם (צט ע"ב) תקנת האיסור של אכילת אחוריים

זאת מלפנים בישראל, היו יראי ה' נזהרים שלא לאכול את החלק האחורי של הבהמה, ולא סמכו עצמם על הניקור, מחמת שרבו המכשלות בדבר והיה קשה מאד לסמוך על כשרות הניקור. וחששו לבוא לידי איסור חמור של אכילת גיד הנשה, כ"כ ה'שועות יעקב' (י"ד סימן סד אות ב) בשם המהרש"ל שיראי ה' נמנעים מכך, וכן הביא ה'באר היטב' (שם סימן ט), וראה עוד מש"כ החת"ס (י"ד סימן סח) שבמדינתו לא היו מנקרים כלל.

עקב המכשלות הרבות שאירעו יצא גם 'ועד ארבע ארצות' באיסור גורף, שאין לנקר את החלק האחורי ואין לאכול כלל, וכמובן שגם בבעלזא הקפידו על כך עד מאד, עד כמה הקפידו על כך נלמד מהעובדא הבאה, הנה בשנת תרצ"ו זממה ממשלת פולין הרשעה, בהשתדלות רשעים שונאי ישראל, לגזור כמה וכמה גזירות בענין השחיטה הכשרה, וכל זאת על מנת להגביל את בני ישראל מאכילת בשר כשר וקיום המצוה כדת וכהלכה, בין הגזירות היו, שהיה מכסה מיוחדת לכמות השחיטה המותרת, לפי אחוז התושבים היהודים, דבר שצמצם מאד את כמות הבשר, כי בתוך מכסה זו היה נכלל גם הבהמות הטריפות, וכך לא נשארו די בשר כשר לכל היהודים, וכמו כן חישובו השלטונות את החלק האחורי של הבהמות כבשר הראוי לאכילה, שהרי אפשר לאכול על ידי ניקור, בעוד שלמעשה נהגו בגאליציא שלא לאכול את החלק האחורי כלל וכלל, ולא לסמוך על הניקור, כדי שלא להיכשל באיסור החמור של אכילת חלב וגיד הנשה.

לאור כך, ביקשו גדולי ישראל שבימים ההם, וראשם רבני העיר ווארשא, ועל צבאם הגאון רבי מנחם זעמבא זצ"ל, להכריז על איסור חרם על אכילת בשר לגמרי, ושכולם יתנוזו מאכילת בשר, אשר על ידי זה ייגרם הפסד לאיכרים מוכרי הבהמות, וכך ימרדו הם בשלטונות, וממילא תתבטל הגזירה, אולם כאשר נודע הדבר לכ"ק מרן מהר"א זי"ע, לא מצא הדבר חן בעיניו, ושלא את הירושב החסיד ר' דוד געציל'ס ז"ל בשליחות מיוחדת אל הגאון רבי מנחם זעמבא זצ"ל, לבקשו שלא להוציא תקנה זו אל הפועל, ושלא לאסור אכילת בשר בשבתות, בטענה כי בשבת מחוייבים לאכול בשר.

כאשר הגיע ר' דוד ומסר את הדברים להגר"מ זעמבא, שאל אותו רב האי גאון היכן כתוב שצריכים לאכול בשבת בשר, השיב לו ר' דוד, ששמע פעם ממרן, שעל הפסוק וביום שמחתכם ובמועדיכם, דרשינן בספרי וביום שמחתכם אלו שבתות, והרי אין שמחה אלא בבשר ויין, ומכאן מקור טהור שצריכים לאכול בשר בשבת. הגר"מ זעמבא התפעל עד מאד מהדברים, ואכן חזר בו

צריכים להתחזק בזה מאוד בכל כוחם, ושלא להתיר הדבר במקומות שנהגו בהם איסור, ועל זה נאמר גזירה עבירה דבטל ותקנתא דרבנן מפני גזירה לא עקרין, ואי אפשר לי להביא על הכתב ממה שאנכי יודע בזה שיהיה בזה מכשול ותקלה גדולה להכשיל הרבים, באיסור חלב וגיד הנשה רח"ל, ולדעתי נכון לאסור בזה שלא יהיה הקולר תלוי ח"ו בצווארינו, ולבי חזק ובטוח, שאם הרבנים יראי ד' באמת יתחזקו ויעמדו על עמדם, שלא לוותר על זיו כל שהוא מתורתנו הק' ודברי חז"ל, בשביל גזירה, בודאי ירחם השי"ת ויבטל מעלינו כל גזירות קשות ורעות, ואם גדולי הרבנים יראי ד' יצאו בקול כרח שאי אפשר להתיר הדבר הזה בשום אופן, בודאי כל הרבנים יראי ד' ימשכו אחריהם, וישראל עם קדושים ישמעו לדבריהם."

...

אמנם למרות זאת היו תמיד אנשים פשוטים ובעלי בתים, שלא היו נמנים על קהל החסידים ויראי ה' מרבים, וכן היו סומכים עצמם על הניקור, ומסופר, שפעם אחת פרצה מחלוקת בין הקצב והמנקה בעיר בעלזא, כיון שהקצב העמיס עבודה רבה על המנקה, והמנקה בא בטרוניא כלפי הקצב, על שהוא מעמיס עליו עבודה קשה, ואילו את דמי משכורתו אינו מעלה.

הגיעו הדברים עד כדי כך שהמנקה התפטרו מעבודתו, ראשי הקהל עמדו כולם לצידו של המנקה, ולחצו על הקצב שיעלה את משכורתו של המנקה, אבל הקצב עמד על שלו. ומשום כך החליטו להביא את הדבר לפני כ"ק מרן מהר"ד ז"ל.

כששמע כ"ק מרן מהר"ד ז"ל את טענות הצדדים, פתח ואמר:

כתיב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. וביארו החוקוני ומפרשי התורה שדבר זה הוא קנס לבני ישראל, על כך שבני יעקב לא ליוו את אביהם כאשר עבר את מעבר יבק, והניחוהו לעבור בגפו, כדכתיב ויותר יעקב לבדו, ועל כן נאסר לבני ישראל לאכול את גיד הנשה.

אמנם קשה לי הלא קיימא לן (חולין פט) שאין בגידין בנותן טעם, ואינו אלא כחתיכת עץ, ואם כן מהו הקנס בזה שאסור לאכול את גיד הנשה, הלא בין כך ובין כך אין בזה שום טעם. אלא הקנס היא מה שצריכים לחטט אחר הגיד ולהוציאו, שהיא עבודה רבה.

וסיים כ"ק מרן מהר"ד ז"ל: "והואיל שכל עבודת הניקור והחיתוט הוא קנס לבני ישראל, מן הדין הוא שכל הקהל יקבלו את העונש והקנס, ועל כן צריכים הקהל לשלם למנקה ולא הקצב."

מכוונתו להטיל חרם ואיסור על אכילת בשר. **אולם** הלא עדיין צריך לתקן איזה דבר לנוכח קושי הגזירה, לכן התעורר משא ומתן בין גדולי ישראל, אולי באופן כזה שהוא שעת הדחק, יש להתיר בהוראת שעה לאכול את האחוריים של הבהמה ולסמוך על הניקור, כי ההכרח בל יגונה, אבל אז יצא כ"ק מרן מהר"א זי"ע בכל התוקף כנגד זה, והסתמך על מאמר חז"ל: גזירה עבירה דבטל, תקנתא דגזירה לא עבירה דבטל. וחשש פן לאחר שתבטל הגזירה כבר לא יוכלו לאסור שוב את החלק האחורי, ועל כן סירב בתוקף לכך.

לאור המצב קרא כ"ק מרן זי"ע אסיפה גדולה, שנקבעה ליום אסרו חג שבועות בעיר בעלזא, זאת מאחר שלחג השבועות הגיעו לבעלזא הרבה רבנים וצדיקים, מנהיגי קהילות וגדולי תורה ויראה, לכן ניצלו שעת קיבוץ זה לקיום האסיפה, האסיפה עצמה נערכה בתוך בית המדרש שבבעלזא, בראשות כ"ק מרן זי"ע, שישב בראש האסיפה, ויחדיו ישבו ודנו בכובד ראש כדת מה לעשות, לסכל את רוע הגזירה, חלק ניכר מאסיפה זו היה על מנת להסביר ולבאר לפני הרבנים את חומר האיסור והתקנה של אכילת האחוריים, ומפני מה אין להתיר זאת בשום אופן גם לא בשעת הדחק שכוון, היושב ר' יוס'לע יארטשובער ז"ל ניהל את האסיפה, ואף נשא דברים ומסר את שיטת קדשו של כ"ק מרן זי"ע, בדבר האיסור של אכילת האחוריים.

ראש המדברים באסיפה היה הגה"צ ר' אברהם יעקב הורביץ זצ"ל, אבד"ק פראביזנא, הוא פתח את דבריו בהתרגשות ובעינים דומעות, בדברי הנביא (ירמיה א, 1) הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי, והוסיף לומר: "כיצד יכול אני לפתוח את הפה עת שיושב כאן מרן שיאריך ימים", ואח"כ הפליג בנאומו שהיה רצוף במאמרי חז"ל למכביה, תוך אמירת דברי מוסר על הצורך להיזהר ממאכלות אסורות.

גם הגה"צ מטארניפול זצ"ל לקח חלק במערכה זו, ולמרות זקנותו וימי חוליו, יצא לעמוד לימין צדקו של כ"ק מרן זי"ע, ולהצדיק את הצדיק, ולכן כתב מכתב חוצב להבות מדם לבו (שו"ת חבצלת השחר תניא סי' כח), אל הגאון רבי מנחם זעמבא זצ"ל, בו הוא כותב בין השאר:

"**ואמנם** לבי הומה מאוד, וירא אנכי מאוד שלא יצא מכשול ותקלה גדולה ח"ו ממה שרוצים להתיר ניקור האחוריים, ומי יודע יותר ממני שפה נוהגים היתר מכבר בניקור הזה, ורואה אנכי המכשולות הגדולות בזה, ולא אוכל להושיע, ואשרי העיירות של שאר המדינות שנהגים בזה איסור מאבותינו ואבות אבותינו, ואנכי אומר שהרבנים הגדולים שיראתם קודמת לחכמתם

צח. כל איסורין שבתורה בששים.

עניני מספר 'שישים' לפני השינה

כוננה קודם השינה. בעת השינה הוא נקרא 'נופל', ונכנס באות הנו"ן, ודוד סמכה ברוח הקודש 'טומך ה' לכל הנופלים', ולכן בעת השינה הוא סותם העיניים, כי נכנס בסמ"ך.

והענין הוא, שאומר 'בידך אפקיד רוחי', והוא ראשי תיבות 'באר', ולכן יש בקריאת שמע שישים תיבות, ובהללו שירו לה' שיר חדש יש גם כן שישים תיבות, ו'הללויה' יש דעות ששייך לאחריו, בגלל כן אינו נחשב בין התיבות, ובהנהגה מסתו שלשמה יש כ' תיבות, וג' פעמים הוא שישים, ו'ברכך ה' וישמרך' יש שישים אותיות גם כן, ו'וישב בסתר עליון' יש גם כן שישים תיבות עד 'מחסי', ולכן מסיים בסמ"ך, כי הי"ד היא פעולה.

ונחזור לענין, שעל ידי שאומר 'בידך אפקיד רוחי' נכנס בסמ"ך, כי הוא ראשי תיבות 'באר', והוא באר העליון, וזהו התורה שבעל פה, ויש בה שישים מסכתות, והם כנגד שישים אותיות שבברכת כהנים, ובעת השינה הוא מצניע נשמתו בשישים מסכתות, ולכן כשחלם לו כו' יעמוד אצל הכהנים בעת כו' ויאמר כו', כי יש כח בשישים אותיות אלו, שאפילו נגזר עליו מכל שישים מסכתות ח"ו, יש כח באותיות אלו לבטלם.

אמרי פנחס

צח: מין במינו לא בטיל.

בבייתו של עשו ובביתם של בני ישראל הם מין שלא במינו

איתא במדרש (עי' תנחומא קדושים טו) שבטיל דמעות שבכה עשו ואמר 'ברכני גם אני אבי' זכה לכל הטוב הזה. והקשה הרב הקדוש רבי שמעלקא מניקלשפורג, והלא כמה בכיות שבני ישראל בוכים, והדין שכל הדברים בטלים בששים, ולמה הדמעות שלנו אינם מבטלים הדמעות של עשו.

ותירץ הרב הנ"ל, מצד שהוא מין במינו, לזה הדמעות שלנו אינם יכולים לבטל הדמעות של עשו, מחמת שהוא מין במינו, עשו בכה ואמר 'ברכני גם אני אבי', ורצה כל טוב העולם הזה, ואנחנו בוכים גם כן בזה הענין, לזה אינם יכולים לבטל, מפני שהם מין במינו, ובאמת אילו היו הבכיות שלנו בסוד 'עמו אנוכי בצרה', בודאי היו הדמעות שלנו מבטלים הדמעות של עשו, מחמת שלא הי' מין במינו, וד"ל.

ולדעתי אין הסברה נוטה לזה שאמר הרב שהוא מין במינו, אמת מין במינו אין יכול לבטל אצל דבר איסור, אבל זה שאנחנו בוכים אינו דבר איסור, ובודאי יכול לבטל הדמעות של עשו. ואם תאמר שהדמעות של עשו גם כן אין דבר של איסור והם מין במינו, ובאמת אמרו בגמרא (ב"ב ט) הנותן טלע לעני שבטיל שיחיה בנו הרי זה צדיק גמור, אבל כותי הנותן פורטה לצדקה שבטיל שיחיה בנו הרי זה רשע גמור, והטעם, שישאל אינו קורא תגר, אבל כותי קורא תגר, לזה הוא רשע גמור שיש חילול השם בדבר. עשו בכה, והוא בזה הבכיה רשע גמור מצד שקורא תגר, אבל ישראל בוכים ואינם קוראים תגר.

וראיה גמורה לזה, ממה שמבואר בזה"ק (ח"א קע) כי שס"ה גידי האדם הם כנגד ימות החמה, כל אחד מיוחד נגד יום אחד, והגיד זה מיוחד כנגד תשעה באב שבו נתגבר הקליפה וחרבה בית מקדשינו ותפארנו, ומיום היותו אין טובה בו, שהוקבע בו בכיה לדורות מכבר מדור המדבר, והכל מפני שחיות הקודש או מצער הוא, ורבתה בו אחיות החיצונים, והחטיא את ישראל אז לבכות עד שנקבע לדורות, ועל כן נאסר לאוכלו לכל בר ישראל, מפני המעטת חיות הקדושה שבו והתרבות חיות החיצונים, ואדם האוכלו ידבק בו ניצוצי הרע ויחטיאהו, כטעם כל מאכלות אסורות כנודע.

באר מים חיים (פר' ישלח)

ק: מתניתין. נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה, רבי יהודה אומר אף בטמאה, אמר רבי יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת לה, אמרו לו בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו.

מגיד 'דברו' ליעקב

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ולא נקראו בני ישראל עד סיני כו' לאחר מעשה גיד הנשה, לזה מרמו הקרא 'מגיד דברו ליעקב' (תהלים קמו ט) והכתוב 'דברו', והיינו דבר אחד גיד הנשה שנוהג לדורות ואז נקרא 'יעקב', 'חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי', אף שקודם מתן תורה נאסרו, מכל מקום דוקא בני יעקב ולא מאומה אחרת.

משך החכמה (פר' ישלח)

ושים לבך על העיקר הגדול הנכלל במשנה הזאת

ושים לבך על העיקר הגדול הנכלל במשנה הזאת, והוא מה שאמר 'מסיני נאסר', לפי שאתה הראת לדעת, שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין אנו עושים אלא במצות הקדוש ברוך הוא על ידי משה רבינו עליו השלום, לא שהקדוש ברוך הוא אמר זה לנביאים שלפניו.

כגון זה שאין אנו אוכלין אבר מן החי, אינו מפני שהקדוש ברוך הוא אסרו לנו, אלא לפי שמשא אסר עלינו אבר מן החי במה שצוה בסיני שיתקיים איסור אבר מן החי. וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו עליו השלום מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקדוש ברוך הוא צוה אותנו על ידי משה רבינו שנמול כמו ששל אברהם אבינו עליו השלום. וכן גיד הנשה אין אנו רואים אחר איסור יעקב אבינו, אלא מצות משה רבינו עליו השלום. הלא תראה מה שאמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה מסיני, וכל אלו מכלל המצות.

פירוש המשניות לרמב"ם

נחלקו מתי פסקה זוהמא מאבותינו

וסברת רבי יהודה ורבנן על פי דרך זה. יש לומר דפליגי בפלוגתא דשבת (קמח) דאמר התם רבי יוחנן מפני מה עובדי כוכבים מזהמין מפני שלא עמדו על הר סיני כו', ופליגא דרבי אבא בר כהנא דאמר רבי אבא בר כהנא עד נ' דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו, אברהם הוליד ישמעאל, יצחק הוליד עשו, יעקב הוליד י"ב שבטים שלא היה בהן שום דופי, עכ"ל הגמרא.

ואם כן יש לומר, דרבי יהודה סבירא ליה כרבי אבא דמיעקב פסקה זוהמא, ולכן סבור דמיעקב היה התחלת מתן תורה, דכיון דפסקה זוהמא כבר היו ראויים לקבל התורה, ורבנן סבירא ליה כרבי יוחנן דמסיני הוא דפסקה זוהמא, ולכן לא היה מתן תורה מקודם לכן. ויש לפלפל בזה הרבה ואין להאריך.

בית האוצר (מערכת א-ב אות ו)

ועוד, מהבכיה של עשו שזכה לכל הטוב נתחלל שמו יתברך, אבל ישראל כשיקבל השם יתברך הבכיה שלנו ויעזור לנו, במהרה בימינו יתגדל יתקדש שמו יתברך, ובודאי הם מין שלא במינו, והדין שהבכיה שלנו בטל הבכיה של עשו, ויתגדל כבודו יתברך אמן.

אור יצחק (פר' תולדות)

צט. כל אשר יגע בבשרה יקדש, להיות כמוה.

הטעם שנותן הצדיק בעבודתו היא העיקר

כל זכר בבני אהרן יאכלנה וגו' כל אשר יגע בהם יקדש. ופירש רש"י: להיות כמוה כו'. הנראה לומר בזה, שהתורה מרמזת בזה גודל מעלת דיבוק חכמים וצדיקים הדור, כל המסתופף בצילם ומתאבק בעפר רגליהם, אף כי הוא אינו במדריגה הנכונה, עם כל זה אם הוא מחובר לטהור, יש לו תקומה להיות לו עליה על ידי הצדיק, כי כל המחובר לטהור טהור, כמו שאמרנו במשנה במסכת זבחים פרק ט' הקרנים והטלפים כל זמן שהם מחוברים יעלו, פרשו לא יעלו, רמז על הנ"ל, אם הוא מחובר לצדיק יעלו עמו אף שהוא בשפל המדריגה. וזה המרומז בפסוק 'כל זכר בבני אהרן בחינת דבר ומשפיע הוא הכהן בחינת החסד כו', 'כל אשר יגע בהם יקדש' להיות כמוה, להעלות אותו עם עבודתו.

ובגמרא יליף מהכא טעם כעיקר, כי כן הוא כח הצדיק לתת טעם בתורה ומצוות שלו להרימם למעלה. כמו ששמענו מאת הרב הצדיק המנוח מהו חייקא המדורא זלה"ה, שהיה עוסק בתעניות וסגופים כמה פעמים משבת לשבת, והיה נעור אלף לילות לעסוק בתורה, ועם כל זה לא הרגיש בנפשו תיקון השלימות עד אשר בא אל הרב הקדוש המגיד מורינו הרב דב בער ממעוררית זלה"ה ותיכף נגמר תיקונו הראוי, כי הטעם שנותן הצדיק בעבודתו היא העיקר כנ"ל.

תפארת שלמה (פר' צו)

צט: אין בגידין בנותן טעם.

חיות הקדושה שבו מעט מזעיר הוא 'מעט' הוא אותיות 'טעם'

ואכן האמת הוא, כי מאחר שאנו רואין שהס"מ שהוא שרו של עשו לא היה יכול לתפוס ולנגוע בקצהו ששום אבר ואבר וגיד וגיד שבו, הוא מטעם שראה אותו הדור, ואמר לו דמות דיוקן שלך חקוקה בכסא. רק במקום הזה בגיד הנשה נגעו עד אשר 'ותקע כף ירך יעקב', שמע מינה אשר שם מוכרח להיות איזה אחיזה לקליפת החיצונים בעת שרופים להידבק אל הקדושה, כקוף בפני אדם וכקליפה אל הפרי מתאחזין בגיד הזה.

והוא מחמת שחיות הקדושה שבו מעט מזעיר הוא, ובמקום שחריבה זו מלאה זו, במקום שחריבה קצת מחיות הקדושה, ממולא שם מקליפת החיצונים. ועל כל דעת רבותינו שאין בו שום טעם, ואמרו עץ הוא והתורה אסרתו (רש"י פסחים כב. ד"ה אלא), כי טעם כל דבר ודבר היא מחיות ניצוצי הקדושה שבקברו מאלהינו יתברך שמו, ובגיד הזה אין בו בנותן טעם, כי מעט מזעיר חיות הקדוש שם, 'מעט' הוא אותיות 'טעם', כי לפי ש'מעט' הוא אין בו 'טעם'.

בשפת צדיקים

עובדין קדישין מהילולא דצדיקיא
במשנת רבוה"ק מבעלזא

רבינו שמואל אליעזר איידלש זי"ע המהרש"א, אבד"ק לובלין ואוסטראה - ה' כסלו שי"ב

נולד בעיר קז'ימייז, בשנת שט"ו לערך, לאביו הגאון רבי יהודה זצ"ל, מגזע רבינו יהודה החסיד זי"ע, ולאמו מרת גיטל ע"ה, מגזע המהר"ל מפראג זי"ע, בנעוריו למד תורה אצל אביו הגאון, והוא אף מזכירו בחידושיו על הש"ס מספר פעמים, בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית מרת דבורה ע"ה, בת המנוח הגאון רבי משה ליפשיץ זצ"ל אבד"ק בריסק, שכבר נסתלק באותו זמן לבית עולמו, ואשתו הרבנית מרת איידל ע"ה עמדה מצד בתה הכלה. לאחר נישואיו נשאר סמוך על שלחן חמותו הנגידה בעיר פוזנא, וישב על התורה ועל העבודה, בימי שבתו בפוזנא ייסד ישיבה לתלמידים, כאשר חמותו הנגידה נשאה בעול ההוצאות, ורבינו העמיד תלמידים הרבה במשך עשרים שנה, לאור המסירות הגדולה של חמותו ובתורת הכרת הטוב, נקרא המהרש"א על שמה רבי שמואל אליעזר איידל'ס, לאחר הסתלקות חמותו בשנת שס"ה נסגרה שערי הישיבה, והמהרש"א הוכרח לקבל על עצמו את נור הרבנות, בתחילה עלה לכהן פאר ברבנות העיר חלם, שם כיהן משך כעשר שנים, לאחר מכן בשנת שע"ד עבר לכהן ברבנות העיר לובלין, ומשם עבר לטיקטין, בשנת שפ"ה נתעלה לעמוד ברבנות העיר אוסטראה, שם ייסד שוב את ישיבתו הרמה, ושוב התחיל להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים גדולים והגונים. בד בבד עם גדלותו המבילה וגאונותו העצומה בתורה, עד אשר יצא שמו בקרב כל בית ישראל בכל קצוי תבל, נודע גם במידת החסד, כאשר ביתו היתה בית ועד לחכמים ופתוח לכל דכפין, לא זו בלבד, אלא שעל שער הכניסה לביתו חרט את הפסוק (איוב לא, לב) "בחוץ לא ילין גר דלתי לאורח אפתח". גדולי וצדיקי הדורות הרבו להפליג בגדלותו ובקדושתו של המהרש"א, והבעש"ט הק' זי"ע שיבח עד מאד את גודל צדקותו, עד שאמר שאם העולם היו יודעים מזה, היו לוחכים העפר שעל גבי קברו (שארית ישראל ווילעדניק, שער הזמנים), במוצ"ש פרשת תולדות, אור ליום ה' כסלו שנת שי"ב נסתלק לבית עולמו, וכבוד גדול עשו לו במותו.

עשיתי כאשר ציוה עלי הרב הקדוש ומאו לא
באתה אלי הקל' הנ"ל, ואקוה לה' שלא תבוא
יותר, עכ"ל, והוא נורא.

בנגד מחשבות זרות

רבוה"ק אף הורו כן לאלו החסידים שהתלוננו
על 'מחשבות זרות', ללמוד בספר 'מהרש"א', ועל
ידי זה יוכלו לכוין את לבם לאביהם שבשמים, כן
כתב המשב"ק הרה"ח ר' הלל ווינד ז"ל במכתב
לחסיד א': ובענין המחשבות זרות, אמר כ"ק
מרן אדמו"ר שליט"א סגולות, שילמוד בכל
יום גמרא עם מהרש"א ופני יהושע, וגם בשעת
התפילה יתפלל מהר מעט, כמו שאומרים בשם
הרה"צ ר' שמעון מיעריסלאוו זצ"ל כשאדם בונה
גדר אם בונה מהר אז שום דבר אינו יכול זיך
אריינכאפין, און אז מען דאווענט שניעל קען זיך
גאר נישט מיט כאפין, אד"ק שליט"א.

וכ"ק מרן מהר"א זי"ע אמר פעם בעת קביעות
שיעור, בשם זקינו כ"ק מרן מהר"י זי"ע: "פני
יהושע איז מסוגל צו שמחה, מהרש"א ומעשה
רוקח איז מסוגל צו טהרת המחשבה". גם בספר
'שיח זקנים' מסופר בשם הגה"צ ר' נטע פריינד
זצ"ל, על בחור א' שביקש ברכה מכ"ק מרן
מהר"א זי"ע, על שסובל ממחשבות המטריות
אותו, אמר לו מרן שלא יחסר מללמוד בכל יום
שני מהרש"א'ס, ולאחר זמן אמר הבחור הנ"ל
שהסגולה ניקתה את מוחו.

מדברי תורתו

שאינו דומה תפלת צדיק בן רשע וכו'. אע"ג
דבפ"ק דברכות בעי למימר דיש צדיק וטוב
לו, כגון צדיק בן צדיק, ויש צדיק ורע לו וכו',
ואדחיי' ל'י התם מדכתיב לא ימותו וכו', מ"מ
שתהא התפלה מקובלת יותר לבטל גזירות
העקרות, קיימא הך סברא כדאמר אין דומה
וכו', וק"ל.

אלף נירות בויגין, אך מעשה אחד אספר שראיתי
בעיני, כשהייתי אצל הצדיק האלקי רב שר שלום
מק"ק בעלז זי"ע, כרי להראות כח התורה, פעם
אחת כשהייתי שם בא איש אחד לבעלז מארץ
הגה, עם בנו בחור כבן עשרים שנה, וראינו תואר
בנו ונבהלנו מפניו כל רואיו, כי כזה דמות ותואר
לא ראה עוד שום אדם מעולם, כי היה כל כך דל
וכחוש ורוזן מבשה, כי כל רואיו נבהל, ופחד גדול
נפל על האדם, כי לא היה בו שום טיפה דם והיה
לבן כשלג, ולא היה בו כח לילך לבדו פסיעה
אחת, רק ב' אנשים מוליכים אותו.

ושאלנו את האיש מה זה הצרה לבנך, והשיב
לנו בדמעות שליש, כי זה יותר משנה שבנו
לן בביתו יחידי בחדר אחד, ונתדבק בו הקל"י
הידועה רח"ל, ובכל פעם כשבאת אצלו היה מז"ל
רח"ל, ומתחילה באה כל לילה, ואח"כ אפילו
ביום כשהיה מתנמנם, ואחר זה אפילו כשהיה
יושב הפילה עליו תרדמה, וזה איזה חדשים
אפילו כשהוא הולך בשוק הפילה עליו תרדמה,
ובתרדמתו הוא רואה אותה ומז"ל, ובא בשביל
ישועה בעבור בנו לבעלז, כי שמע שבבעלז
רואים מופתים גלויים, ואנחנו היינו מנחמים אותו,
ואמרנו לו בעז"ה תראה פה בבעלז אצל הצדיק
הקדוש והטהור ישועה, וכן היה.

כשבא הבחור הנ"ל לפני הצדיק, שאל אותו
למדת פעם גמרא עם מהרש"א? אבל הוא לא
היה יכול להשיב מרוב חולשתו, ותחתיו השיב
אביו: הן, ואמר לו הצדיק: אתן לך סגולה בשביל
ישועת בנך, שילמד מהרש"א הקדוש בקביעות
כל יום, ואף שאין זה מן הדרך ללמוד מהרש"א
בקביעות, אף על פי כן ציוה לו שילמד
מהרש"א כל יום, וביותר בעת שהוא ילך לישן
יהיה פתוח לפניו הספר מהרש"א, וילמד בו עד
שישן, וכן עשה הנ"ל, ושהינו שם בבעלזא עוד
איזה ימים, ושאלנו את פיו מה נשמע כעת עם
בנך, והשיב בנו בעצמו עם פנים שוחקות ואמה,

נבדי המהרש"א

חיבורו של המהרש"א נתקבל בכל תפוצות
ישראל, והוא אבן יסוד בלימוד תלמוד בבלי, גם
כ"ק מרנן רבוה"ק מבעלזא זי"ע הרבו להביא
בדברות קדשם, ולהזכיר מדברי תורתו של
המהרש"א זי"ע, פעמים שהארכו לבאר כוונת
קדשו, ולפעמים שהשתיתו את יסודם על דברי
המהרש"א. דבר פלא מצאנו בזה, בדברות קדשו
של כ"ק מרן מהר"י זי"ע (סטורעליסקער חיבור, ליל
שני של חג השבועות, שנת תרמ"ו), שמביא מדברי
המהרש"א, ומוסיף בהאי לישנא: "בדברי אגדה
יש רשות לומר להיפך, ובפרט שהיה זקיני", שכן
רבוה"ק מתייחסים אחריו וחותרים מצאצאיו.

אחד מן הראשונים

פעם נשמעה התבטאות נפלאה מפ"ק מרן
מהרי"ר זי"ע, היה זה כאשר דיבר בשבחו של
הגה"ק בעל 'ערוגת הבושם' זצ"ל מחווסט, ואמר
עליו: "ער האט זיך מיט געכאפט מיט די
תלמידי בעש"ט, כעין מה שאמרו על המהרש"א
אז ער האט זיך מיט געכאפט מיט די תלמידי
הראשונים" (רשומים בשמך).

קדושת חיבור המהרש"א

במשנתו של רבוה"ק אף מצאנו שהורו פעמים
רבונת, כי בחיבורו של המהרש"א יש כח סגולי,
כנגד מחשבות זרות ולטהרת המחשבה, ראשית
הקדושה במעשה נורא שאירע בימיו של כ"ק מרן
מהר"ש זי"ע, ונעתקו כפי שהובא בספר 'חקירה
אמונה' (לעמבערג תרל"ה, דף ב):

שמעתי מצדיקי הדור שהיו אומרים, אם היינו
יודעים בנעורינו שכן גדול כח התורה לא היינו
עושים בימי הנעורים סיגופים, רק היינו עוסקים
בתורה יותר, אם אספר מה שעניי ראו אצל צדיקי
הדור גודל נפלאות ברוח קדשם, ובכח התורה
הקדושה עצמו, לספר וקצר המצע אפילו

אליבא דהלכתא

בירור הלכה בעניני דיומא

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לונדון

בדין מעשר על מעשה נס

האם צריך לעשר מה שגדל ע"פ נס

אמנם לעצם הענין אי צריך לעשר מה שגדל ע"פ נס הרבה נו"נ בזה הפוסקים, ע"פ דברי הרד"ק באשת עובדי שנתברכה שמנה ע"י נס דאלישע (תלמים ב.ד.י.) דהביא דברי התוספתא, וכד אתרשיש לה ההוא ניסא אמרת ליה לנביא דה' אית עלי עשור מהאי מישחא או לא, אמר לה וכו' לית על משחך עשור דמן ניסא הוא, דכיון דהשמן נתרבה ע"י נס אין דין מעשר עליו, וא"כ לכאור' יקשה מה דהאבות כן אברהם בסדום וכן יצחק בפרשתינו וכן יעקב שאמר עשר עשרנו וכדפי' רש"י הנ"ל שבא לו ע"י נס הדמלאכים הביאו ולמה ה' חיוב לעשר דבר שנתגדל בדרך נס, הלא בתוספתא הנ"ל מבואר דדבר שנתברך בנס אין מעשר עליו.

ביאורו של הבית יצחק למה פטור מלעשר מעשי ניסים

והנראה לתרץ בזה ע"פ המבואר בשו"ת בית יצחק בכמה מקומות ביו"ד סי' קפ"ד וכן באור"ח סי' ק"י, לבאר דברי הרד"ק בשם התוספתא הנ"ל, ע"פ דברי התוס' במס' תענית ח: על המבואר שם בגמ' אמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיה.

והק' בתוס' תימה דאמרין פרק כל הבשר (חולין דף קה) אמר ליה שידא (דהשד אמר לי למר בר רב אשי) למר בר רב אשי כל מידי דצייר וחתים וכייל ומני לית לן רשות למישקל מיניה, אלמא בדבר המדוד והמנוי לית ליה רשות למשקל מיניה ובדבר הסמוי אית ליה רשות, וא"כ אין אמרין הכא דאדרבה דבדבר הסמוי הברכה מצויה, ומתרץ התוס' דלא קשה מידי דהא דקאמר התם דהמזיקין יש להם רשות לשלוט בדבר הסמוי מן העין היינו טעמא דלית להו אלא בדבר הפקר, ולא דבר דכייל ומנוי או צייר וחתים היינו בשביל דאין ברכה מצויה בהני, ולית בהו דבר הפקר והאי דבעלים נינהו, אלא בדבר הסמוי והיינו מטעם דהברכה מצויה בדבר הסמוי ומה שמתרבה בשביל הברכה אית להו רשות למישקל בסמוי דהיינו כמו הפקר שאין לשום אדם זכות בו, ביאור דבריו דאכן היינו טעמא כיון דהברכה מצויה בדבר הסמוי וא"כ מה שנתרבה הו' הפקר ומהאי טעמא אפשר להמזיקין לשלוט ביה, דהא אין להם שליטה בדבר השייך לבעלים אלא בדבר ההפקה, את"ד התוס'.

ולפי"ז מבאר הבית יצחק דהיינו טעמא דאין חיוב לעשר דבר שנתרבה ע"י נס כיון דהו"ל כהפקר דאין לה בעלים והפקר פטורה מן המעשה ובהו מבואר דברי הנביא לאשת עובדי שפטורה מלעשר שמנה שנתרבה ע"י ברכה משמיא.

קו' הבית יצחק דיאמריו דחצר קונה

אמנם הק' הבית יצחק שם דעדיין לא מובן למה הו"ל מה שנתרבה ע"י ברכה כדבר ההפקר הפטורה מן המעשר אמאי לא קנאו חצירו לבעלים, וכתב ע"פ דברי התוס' בב"ב נ"ד. ד"ה ארעתא, דהק' תוס' דאם חצר קונה שלא מדעתו, א"כ למה במצא בגל או בכותל ישן דתגן באלו מצאיאות (ב"מ דף כה) הרי אלו שלו מפני שיכול

למה עישר יצחק ע"פ אומד

בפרשתינו ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים וגו' ופרש"י מאה שערים - שאמדה כמה ראויה לעשות ועשתה על אחת שאמדה מאה, ורבותינו אמרו אומד זה למעשה, ובמפרשים הקשו אדברי רש"י אומד זה דמשמע שעושר ע"פ אומד והלא שנו חז"ל בל' המשנה באבות (פ"א מט"ז) אל תרבה לעשר אומדות, והוא הדין מעט כמ"ש התוי"ט שם, וכמה וכמה תירוצים נתבארו בהמפרשים על קושיא זו ועי' שו"ת חוות יאיר (סי' רכ"ז) ובתורת משה להחת"ס (ד"ה וימצא) ועוד.

למה הפריש אברהם אבינו מעשר ויעקב אבינו חומש

ובס' אבן יהושע למו"ר הגר"מ וויס ז"ל תי' באופן נפלא דברי רש"י אלו, והוא ע"פ דברי הרה"ק משינאווא בס' דברי יחזקאל פר' לך ח"ל: ויתן לו מעשר מכל יש לדקדק, ממה נתן לו אברהם מעשר הלא לא לקח כלום ממלך מדום כדכתיב אח"ז ויאמר אברם אל מלך סדום הרמותי ידי וגו' אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך וגו', וכן י"ל דכאן כתיב ויתן לו מעשר מכל משמע דנתן רק מעשר ובפ' ויצא גבי יעקב כתיב כל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך ודרשו חז"ל כתובות (ג.) שנתן חומש שהיא שני פעמים מעשר.

וי"ל הענין כך הוא דהנה כאשר אמר לו מלך סדום תן לי הנפש והרכוש קח לך לא רצה אברהם ליקח ממנו כלום משום דאברהם היה שונא מתנות, וטען מלך סדום ואמר לאברהם הלא אתה הצלת זאת מזוטו של ים והרי הוא שלך וכבר זכו העניים במעות המעשר ונהי' דאתה יכול למחול חלק שלך אבל אין אתה יכול למחול חלק העניים וקח לך ממנו עכ"פ המעשר שיהיה לך ליתן להעניים, השיב לו אברהם כי לא יקח ממנו אפילו כדי שיעור מעות מעשר, כי כתיב עשר תעשה, ואמחז"ל שבת דקי"ט, עשר בשביל שתתעשר, נמצא דהמעשר גורם להתעשר, ולא תאמר אני העשרתי את אברם.

ושאל אותו מלך סדום מה תעשה בממון עניים, והשיב לו שיתן להם המעשר מכיסו, נמצא דלא עשה אברהם עסק טוב עם מלך סדום, לכן נתן רק פעם א' מעשה, אבל יעקב היה ישן על מטתו והמלאכים לקחו הכבשים מעדר לבן לעדרו כמ"ש רש"י ז"ל בפ' ויצא על פסוק ואשא עיני וארא בחלום וגו' יעו"ש ובא לו הירווח בנקל לכן נתן שני פעמים מעשה.

היבא דעשה רווח בניקל יש ליתן חומש

ומסיים הרה"ק משינאווא, דהיוצא לנו מזה דאם בא לאדם ריוח בנקל אפשר דצריך ליתן ב"פ מעשר דהוא חומש, ולפי דבה"ק מבאר בס' אבן יהושע הדין היטב דברי רש"י האילו, דאין הפ' דעושר מאומה, אלא כדברי רש"י הקודמים שאמדה כמה ראויה לעשות ועשתה על אחת שאמדה מאה, והנה בשיער שאמדו' שראוי לעשות זה ע"פ דרך הטבע וע"ז נתן מעשה, ומהחלק שגדל יותר הו' ע"פ נס ע"ז נתן חומש, והו"פ אומד זה למעשרות, ע"כ דברי האב"י ודפח"ח.

לומר של אמוריים הוא, אמאי לא קניא ליה חצרו, וי"ל בדבר שאין הוה שימצא לא קנה חצרו שלא מדעת, ע"כ.

נמצא דדבר שאין הוה שימצא אין חצר קונה שלא מדעתו דלאו אדעתא דבעה"ב אדבר שאין הוה שימצא, א"כ בדבר שנתרבה ע"י ברכה אף דהברכה שורה בדבר הסמוי מן העין עכ"ז אין מן ההוה שימצא וא"כ אין חצירו קונה אותה ונשארה כהפקה.

ברם הכא באשת עובדי דאמר לה הנביא דתכין כלים וא"כ ה' בדעתה שימצא הברכה בה וא"כ הו"ל כדבר ההוה שימצא, א"כ מקש' הבי' דלמה פטרתה אותן הנביא מן המעשר, הלא חצירה קנתה אותה, ולא הו"ל כהפקה, ומת' ע"פ שיטת הרמב"ם הובא בשו"ע חו"מ סי' ש"ג, דחצר המושכר וכן בשואל, המציאות שימצאו בהן נקנו למשכיר ולא לשוכר וכן להמשאל ולא להשואל, וסברתו דלאו אדעתא דהכי אגרי', דלא השכיר לו אדעתא דהכי שיקנה המציאות שימצאו בה, וכן לא השאל לו אדעתא דהכי.

והנה אותו הדבר כאן באשת עובדי כששאלה כלים מאת שכניתה לא ידעו השכנים שיבא הברכה בהן ובכן לאו אדעתא דהכי השאלו לה, וע"כ לא קנו הכלים חצרו תורת חצר להאשה וכן לא להשכנים בקנין חצר שלא מדעת דלהם אינו הוה שימצא, ולכן הו"ל כהפקה ופטורה מן המעשה עכ"ד דברי הבית יצחק שם.

רק בדבר שאין הוה שימצא אין חצר קונה שלא מדעתה

נמצא מדברי הבי' דרק בדבר שאין הוה שימצא אזי אין חצר קונה שלא מדעת בעל הבית וכיון דמעשי ניסים אין הוה שימצא ע"כ לא קנה ל' חצירו, אמנם באשת עובדי' דידעא מפי הנביא שיחול הברכה הו"ל כאילו הוה שימצא וע"כ הקשה דתקנה חצירה וע"כ תירץ דלא היו הכלים שלה.

והנה י"ל דהאבות הקדושים היו מלומדי ניסים ואף נתברכו מפי המקום בברכה גדולה, דאברהם כתיב ואברכך וגו' וביצחק מצינו דאמר לו הקב"ה לפני הליכתו לפלשתים גור בארץ הזאת ואהי' עמך ואברכך וגו' (כו.ג.) וכן יעקב נתברך מפי הנביא אביו יצחק ויתן לך א', וכן מהקב"ה בחלומו, וא"כ אצלם ה' בגדר הוה שימצא ודעתיהו עליהו וחצירם קונה אותה ע"כ לא הו"ל כהפקה ולא פטורה מן המעשה.

קו' הכלי חמדה דאם חל ברכה על התבואה איך אפשר לעשר

והנה בכלי חמדה פר' ויקהל (א' ה) הק' לפי דברי הרד"ק בשם התוספתא הנ"ל דדבר שנתברך ע"י ברכה אין צריך לעשרו, אדברי הגמ' בתענית ח: תנו רבנן הנכנס למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ד"א שתשלח ברכה במעשה ידינו, התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה, ואם יש ברכה בתבואה זו א"כ איך יוכל להפריש אח"כ תרו"מ מתבואה זו שנתברכה הלא דבר הנתברך פטורה מן המעשר כדברי הרד"ק, וכיון דמעורב בה גם מה דפטור מתרומות ומעשרות דהיינו מה שבא ע"י ברכה, וא"כ דילמא מפריש מן הפטור על החיוב, ומפלפל שמה הכל"ח מדין ביטול חד בתרי,

למה אין חשש ברכה לבטלה בברכת השולח ברכה בכרי זה

ולפי"ד אולי יש לתרץ קו' הכל"ח, דבשפת אמת עמ"ס תענית שם הק' אדברי הגמ' התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה כו' פי' רש"י בשם ומלכות ככל הברכות, וצ"ע מה טיבה של ברכה זו המשך בעמוד ח' 7

פרנס היום

יום ה' פרשת תולדות -
ז"ך מרחשון

הרה"ח ר' חיים אברהם
הלוי בארד שליט"א
לונדון יצ"ו

לרגל אירוסי הבת שתחי'
עב"ג החתן המז"מ בתוי"ש
שמוא' זאב גרינפעלד ני"ו

בן הרה"ג ר' יהושע שליט"א -
בני ברק

זכות לימוד התורה דרבים
תעמוד לו ולכל הנלווים אליו,

שיזכה לראות מהם רב נחת ותענוג
דקדושה ושהחתונה תהי' בשעתו"מ בנין
עד ודורות ישרים ומבורכים מתוך נחת
והרחבת הדעת

נדבת

הרה"ח ר' מנחם צבי

רובנער הי"ו

לונדון

לרגל שמחת הולדת הבן ני'

יזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים
טובים וירווח ממנו ומכל יו"ח תענוג ונחת
דקדושה מתוך ברי"ג ונהורא מעליא

מצות ניחום אבלים

הרה"ג ר' ישראל ראנד שליט"א

ובניו הרה"ג ר' מרדכי ישכר

ור' משה אליקים בריעה שליט"א

יושבים שבעה על פטירת אשתו/אמם

האה"ח מרת רבקה רייזא

ב"ר חיים ראובן ע"ה

ברחוב הרב שך 20 בני ברק

גלב"ע כ"ד מרחשון

יושבים עד יום ראשון הבעל"ט בבוקר

טלפון 05484-96472 / 03-619-6672

ויה"ר שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו

נדבת

הרה"ח ר' אהרן רייכמאן הי"ו

ירושלים

לרגל שמחת נישואי בנו החתן המז"מ בתוי"ש

גדלי' ני' עב"ג הכלה שתחי'

יה"ר שהחתונה תהי' בשעתו"מ

ויהא קשר של קיימא ובנין עדי עד

וירווח ממנו ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת דקדושה

מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

נדבת

הר"ד אהרן גרינצווייג הי"ו

בני ברק

לרגל שמחת הולדת הבת שתחי'

יזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים

וירווח ממנה ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה

מתוך ברי"ג ונהורא מעליא

ונמצא לפי הרמב"ן דיש הבטחה שיהי' ברכה על התבואה ולכן אפשר לברך בשם ומלכות, וא"כ הלא הבאנו לעיל דברי הבית יצחק דמתי אמרינן דמעשי ניסים פטורין מן המעשר רק במקום שלא הוה שימצא וא"כ אין דעת בעל הבית לקנותה בקנין חצר, אמנם מקום שהוה שימצא בודאי יש דעת ע"ז וחצירו קונה אותה ושוב אינם הפקר וחייבין במעשה, א"כ אין לך דבר ההוה שימצא גדול מזה, באופן דיש הבטחת השי"ת שיברך התבואה עד שתיקנו חז"ל לברך ע"ז, וכדברי הרמב"ן דאין חשש ברכה לבטלה דודאי שימצא שם הברכה, וא"כ דעת לקנותה ואינה פטורה מן המעשר ומיושב קו' הכל"ח.

ולמה יסמוך האדם לברך מספק שמא לא יהי' בו ברכה, ואפשר לפרש דהיינו כשוראה שיש ברכה בכרי אלא דקודם שמוודד אין לברך משום דמוכן עוד להתברך ושייך בו תפלה ולא הודאה אבל כשמוודד ששוב לא יהי' בו ברכה דאין הברכה שורה בדבר המדוד או מברך על הברכה שהי' לשעבר אבל כשאינו רואה ברכה צ"ע לברך מספק,

ומוסיף עוד השפ"א שוב מצאתי בכסף משנה (ה' ברכות פ"י הכ"ב) וגם בשטמ"ק ב"מ (מ"ב) בשם הרמב"ן והכא מיירי במודד לצורך הפרשת תרומות ומעשרות דהכתוב מבטיח שיהי' ברכה לכן תקנו לברך ולא הוי ס' ברכה לבטלה ע"ש, ודברי הרמב"ן האילו מובאים גם בריטב"א החדשות בתענית שם,

מכן אור לנתיבתי

דחסידי מכנובוקא בעלזא

מזלא טבא וגדא יאה

ובכן טבא ברכות לך תעלה - ידידינו היקר והנכבד מאד נעלה. האי גברא רבא ויקירא, איש חי רב פעלים לתורה ולתעודה - מוכתר בכל מידה ומידה. ראש וראשון לכל דבר שבקדושה - טוב ומטיב במידה גדושה. ידו מושטת לרווחה ולבו פתוח כאולם במסירות ובנאמנה לכל קדשי צדיקי בית בעלזא עמודי העולם.

הרה"ח

מוהר"ר חיים אברהם הלוי בארד שליט"א

לרגל שמחת אירוסי בתו שתחי' בשעתו"מ צ

עב"ג

החתן המז"מ בתוי"ש

כמר שמוא' זאב שיחי'

בן הרה"ג מז"ה יהושע הכהן גרינפעלד שליט"א

למזל טוב ובטיעה טובה ומוצלחת

שא נא את ברכותינו הנאמרות באהבה כלולה - שתזכה לראות מהם ומכל יוצ"ח תענוג ונחת לטם ולתהילה - שילכו בדרך המסורה לנו באורח סלולה - שיזכו לחיים טובים ומאושרים כעץ על פלגי מים שתולה - מתוך הרחבת הדעת על מי מנוחות סלה - אורך ימים ושנות חיים ברחמים ובהמלה - בנים ובני בנים עוסקים בתומ"צ בעוז וגדולה - אושר ועושר כל הימים ברינה ובצהלה - אך טוב וחסד ירדפונם בששון ובגילה - עדי נזכה להוושע בקץ הגאולה - ונבנתה העיר על תלה.

ויתן לך ויתן ויחזור ויתן.

איתא בשם הבעל שם טוב ז"ל, המנצח אל יבצז יותר מחומש, היינו מי ססוכר שבוזז את עצמו, אבל מי שליוו נכון בטוח שהשם יתן ויחזור ויתן ולא ירע לבצז בתמו דקדושו, הוא יכול ליתן מה שיראה. (מעשה יסודי, וילא לוח יד)

בכל זמן ועידו, צדקה לקופרת הקודש.

